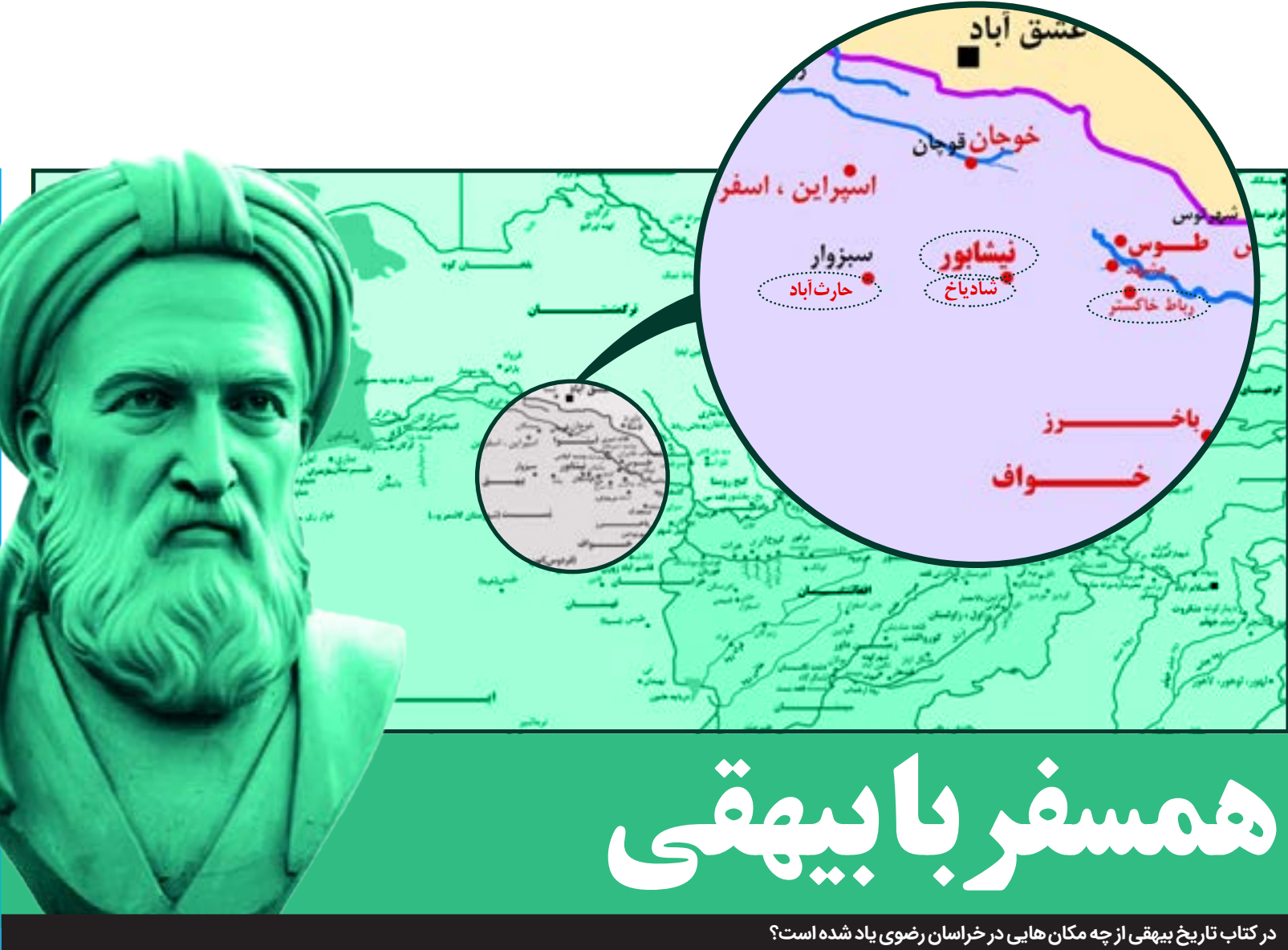

همسفر با بیهقی

در کتاب تاریخ بیهقی از چه مکان هایی در خراسان رضوی یاد شده است؟

شیرین سیدی | چند سالی می شود که بحث ثبت روز ملی بیهقی در تقویم کشور، نقل صحبت مسئولان به ویژه سبزواری ها شده است. خواسسته ای که هنوز جامه عمل نبوشیده و تنها به برگزاری همایش و جشن هایی برای گرامی داشت یاد او اکتفا شده است. ما نیز به همین بهانه قصد داریم کتاب تاریخ بیهقی را راهنمای خود کنیم و قدم به قدم با بیهقی گام بگذاریم در شهر و دیارهای استان خراسان رضوی که همشهری دیرنیمان از آن ها در کتاب باشکوه خود یاد کرده است.

گردشگری با راهنمایی بیهقی

بخش های باقی مانده تاریخ بیهقی (که یکی از اولین متون نثر فارسی به شمار می آید) عموما شرح ۱۰سال حکومت مسعود غزنوی (از سال ۴۲۱ تا ۴۳۲ هجری قمری) است. ابوالفضل بیهقی که خود در دیوان رسالت مسعود بوده است در کتاب تاریخش در میان ذکر وقایع آن سال ها با دقت گزارش هایی از لشکرکشی های مسعود، ساخت و سازها و ویرانی هایی که در آن دوران به وقوع پیوسته نیز ارائه کرده است که به قول خودش در دیگر کتاب های تاریخ مانند آن را پیدا نخواهید کرد. به این گزارش های نغز از منظرهای مختلف می توان توجه کرد که یکی از آن ها می تواند گردشگری باشد. بر پایه تعلیقات جغرافیایی کتاب تاریخ بیهقی تصحیح استاد مهدی سیدی و دکتر محمدجعفر یاحقی ۴۲۹ نام جای در کتاب تاریخ بیهقی آورده شده است که ۴۸ مورد آن را می توان در خراسان رضوی جست. عمده آن ها شامل نیشابور، فوشنجان، کاشمر، زوزن، خواف، باخزر، رضویه، فرهادگرد، سرخس، توس، چشمه گیلas، مشهد، سمنگان، قوچان و بیهقی می شود. در ادامه اشاراتی از تاریخ بیهقی در محدوده های نیشابور، رباط خاکستری، قوچان و مشهد می آوریم و در آخر سفری هم به حارت آباد زادگاه او خواهیم داشت.

نیشابور، از خوازه بندان تا بر تخت نشستن طغرل

نیشابور که از مراکز مهم حکومتی در زمان غزنویان بوده، در میان شهرهای خراسان رضوی از پر بسامدترین نام ها در تاریخ بیهقی است.از همان ابتدا که مسعود موفق می شود، بدون جنگ حکومت چند ماهه برادرش، محمد، را خاتمه دهد از راه ری به نیشابور می رود و آنجا با فرستاده خلیفه عباسی دیدار می کند. بیهقی در توصیف استقبالی که از مسعود تازه به سلطنت رسیده می شود، نوشته است: «کاری ساختند که کسی به هیچ روزگار بر آن جمله یاد نداشت، چنانکه از دروازه های راه شهر تا بازار خوازه بر خوازه و قبه بر قبه بود تا شارستان مسجد آدینه که رسول را جای آنجا ساخته بودند». در سال های پایانی حکومت او هم نیشابور از اولین بخش هایی است که از کف غزنویان می رود. بیهقی در جمله ای کوتاه از زبان طغرل سلجوقی عمق بدویت این قوم بیابانگرد را نقل می کند او در شرح وقایع در سال ۴۲۹ می گوید طغرل بر تختی نشست که روزی «خداوند سلطان» (مسعود) بر آن می نشست و به اعیان نیشابور گفت: «ما مردمان نو و غریب رسم های شما تا یکان ندانیم» و با همین جمله نشان می دهد که قرار است چه وضع آشفته ای در ایران زمین رقم بخورد. بیهقی با توصیف هایی از «سوری»، حاکم نیشابور، روشن بیان می کند که ستم های او باعث شد نیشابور از کف غزنویان برود و مردم به راحتی حضور قوم مهاجم را بپذیرند. اما بیهقی فقط از نیشابور روزگار مسعود نمی گوید او در یادگرهایی از دوران طاهریان و محمود غزنوی از این شهر و کوچه و محلاتش سخن می گوید. شادیاخ که در واقع کاخ سلطنتی نیشابور بود، محله محمدآباد که فاصله بین شادیاخ تا شهر نیشابور کنونی است، محله حیره که خیام در قیرستان آن خفته و محله ملقاآباد که عطار در قیرستان آن دفن شده است، باغ عمرولیث که حوالی باغرود کنونی است، باغ خرمک که اکنون در همان محدوده ای است که یغما شاعر بی ادعای نیشابوری در آن آسوده است، از جمله مکان هایی که بیهقی به آن ها اشاره می کند و می توان همراه با او ساعت ها در کوچه پس کوچه های نیشابور قدم زد.

بنای بی بانی یادبود بیهقی

آخرین ایستگاه گردشگری با بیهقی را زادگاه او قرار دادیم تا از بی مهربی بگویم که همچنان دامه داردا ابوالفضل بیهقی تنها چهاربار از بیهق در کتاب تاریخش نام برده که آن هم در جریان گذرهای مسعود یا دیگر دیوان سالاران از این ولایت بوده است. اما درباره این منطقه ابوالحسن بیهقی حدودا ۱۰۰ سال پس از او به تفصیل نوشته و از شخص ابوالفضل بیهقی هم یاد کرده است همو نوشته که بیهقی در روستای «حارت آباد متولد شده است. حارت آباد در ۸کیلومتری شهر سبزوار و در بخش مرکزی شهرستان است و سکونتگاه مردمان سخت کوش که با ایستادگی در برابرشن های روان خانه و کlashانه خود را ترک نکرداند. شرح تلاش حالا ۲۳ساله آن ها برای ساخت بنای یادبودی برای همشهری فاضل خودشان در ورودی حارت آباد را سال گذشته در همین صفحه به چاپ رساندیم و پیگیری های امسال نیز نشان می دهد هنوز قسمی که بتواند قلم بیهقی را ارج نهد بر داشته نشده است. در همان شماره گفتیم که اهالی ده حارت آباد چقدر با بیهقی مانوس هستند و به این بزرگمرد تاریخ و نثر فارسی علاقه دارند. نمایندگان آن ها در این بیشتر از دو دهه سعی کرده اند با ساخت یک بنای یادبود در زادگاه بیهقی بر اعتبار روستای کهن خود

به دنبال میخ طویله سبکتگین در رباط خاکستری

اگر از راه قدیم نیشابور به سمت مشهد بروید دو فرسنگ مانده به مشهد، رباطی پیش رویتان است که داستانی بس شنیدنی دارد. داستان از روزگاری نقل می شود که هنوز «سبکتگین»، پدر محمود غزنوی، غلامی بود که برای فروش برده می شد. بیهقی می گوید سبکتگین روزی همراه سرداران خود به رباط خاکستری می رسد آنجا توقف می کند و به صحرای اطراف می رود. پس از کمی جست و جو به سرریازانش می گوید زمین را حفر کنند تا میخ طویله ای را در آن حوالی بیابند. وقتی میخ پیدا می شود او سجده شکر به جامی آورد و شروع به بخشش می کند آن وقت در مقابل نگاه حیران همه می گوید: «خواجه ای من و سیزده یار دیگر را نزد پادشاه گوزگانان» * برد و او هفت تن را به غیر از من خرید. خواجه سپس در سرخس چهار غلام دیگر را هم فروخت. من ماندم و دو یار. از اتفاق سب اسب خواجه زیر من از بین رفته بود و چون به رباط خاکستر رسیدیم، اسب دیگر هم از بین رفت. خواجه بسیار عصبانی شد، من را زد و زین بر گردنم انداخت و سوگند خورد تا نیشابور مرا پیاده برد. آن شب در خواب دیدم «خضر» نزد من آمد و او عالم پرسید. من هم از پخت بد خود گفتم. خضر به من بشارت داد که تو در آینده مردی بزرگ خواهی شد و در حالی که بزرگ جمعی دوباره به این صحرا خواهی آمد. صبح روز بعد من این میخ را برداشتم و در خاک فرو کردم. خواجه از من میخ را خواست، اما نیافت و من را تاز یانه زد و سوگند خورد که به هر بها که تو را بخواهند می فروشم. دو منزل تا نیشابور پیاده رفتم سپاه سالار سامانیان در نیشابور من و دو یارم را خرید وقصه دراز است تا به این جا رسیدم». حالا اما این رباط وسیع سنگی که چندین شبستان بزرگ و کوچک دارد تقریبا متروکه است. چند سالی می شود که رباط خاکستری با همین نام از سوی میراث فرهنگی مرمت شده اما تقریبا جز ایام پیاده روی عزاداران حضرت رضا^(ع) که ایستگاه خدمات زائر در آن دایر می شود هیچ استفاده دیگری ندارد.

* یکی از ولایت های واقع در شمال افغانستان و هم مرز با کشور ترکمنستان

بیهقی و زیارت مرقد حضرت رضا(ع)

حال که تا نزدیکی مشهد آمده ایم خوب است به یادگره های بیهقی از شهرمان هم نگاهی بیندازیم، منطقه توس برای حاکمان خراسان بزرگ نقطه ای استراتژیک بود به همین مناسبت سرداران دلیر خود را در آن مستقر می کردند تا در مقابل هجوم ترکمانان بیابان گرد سد محکمی باشند. حضور ارسلان جاذب یا قول فردوسی «دلاور سپهدار توس» که هنوز هم مقبره او در «سنگ بست» برپاست یک نمونه بارز از اهمیت این خطه است. بیهقی اما به مناسبت های مختلف از این دیار یاد کرده است از جمله وقتی می خواهد علت ذوالیمینین خواندن طاهر را بیان کند و شرح آمدن حضرت رضا^(ع) به خراسان را نقل می کند. توس همچنین عرصه جنگ های سبکتگین و محمود زیر لوای پادشاهی سامانیان یا فرماندهان یاغی این پادشاهی نیز بوده است. اما برای ما مشهدی ها شرح آمدن بیهقی به مشهد علی ابن موسی الرضا^(ع) خواندنی تر است. او وقتی شرح در گذشت ابوالحسن عراقی از دبیران مسعود را بیان می کند، می گوید عراقی با اینکه مردی بدخو بود در مشهد علی بن موسی الرضا^(ع) آبادانی ایجاد کرده و وصیت کرده بود او را در کنار امام رضا^(ع) دفن کنند. سپس بیهقی می گوید: «او خود وقتی در سال ۴۳۱ همراه مسعود به نوقان آمده بود گور عراقی را در مسجد آنجا که مشهد است و طاقی به ارتفاع ۵ گز (حدود ۵/۵متر) دارد زیارت کرده است» منظور بیهقی از این مسجد «مسجد بالاسر» است که حالا هم محراب آن باقی مانده است.

بیزایندی و یاد این بزرگمرد را نیز زنده نگاه دارند، اما هنوز روی خوش از متولیان امر از جمله میراث فرهنگی و اداره ارشاد اسلامی ندیده اند.

آخرین مقصد سفر چندان امیدوار کننده نبود همان طور که هنوز روز بیهقی در تقویم به طور رسمی ثبت نشده است؛ در این گذار تنها به گوشه ای از ظرفیت ها و جذابیت های این کتاب پرداختیم تا بگوییم با شناخت و ارج نهادن به داشته های فرهنگی مان می توانیم به دستاوردهای در خوری در حوزه های مختلف از جمله گردشگری بر پایه متون کهن برسیم.

مدیر مؤسسه توسعه گردشگری سازمان همیاری شهرداری های خراسان رضوی خبر داد

تور های چهار فصل خراسان گردی

زمستان و بهار نیز از جذابیت های منحصر به فردی برخوردارند.

فرشچی درباره طرح های پیش روی این واحد گردشگری گفت: بر اساس برنامه ریزی های انجام شده اجرای بسته های سه روزه سفر به شهر ها و مناطق مختلف گردشگری کشور ویژه کارکنان و خانواده های شهرداری و مناطق مشهد در دستور کار قرار گرفته است که در ۶ ماه دوم سال ۹۸ عملیاتی خواهد شد او درباره دیگر فعالیت های این مجموعه که در راستای کمک به رونق اقتصادی و توسعه صنعت گردشگری استان به ویژه کلان شهر مشهد در حال انجام است بیان کرد: علاوه بر ساماندهی غرفه ها، شهربازی و تفریحات دریاچه بوستان وحدت، بهسازی و بهره برداری از غرفه های بوستان های کوهسنگی و ملت مشهد نیز در دستور کار مؤسسه توسعه گردشگری سازمان همیاری شهرداری های خراسان رضوی قرار گرفته است که تلاش داریم با بهره گیری از توان متقاضیان بخش خصوصی در قالب واگذاری مزایده ای غرفه ها، بهترین و با کیفیت ترین امکانات را برای استفاده شهروندان از این ظرفیت ها فراهم کنیم.

گردشگران خارجی در خواف

تور گردشگری از کشورهای بلژیک، هلند، هند، چین، ترکیه و لهستان به شهرستان خواف سفر کرده اند. این گردشگران علاوه بر بازدید از جاذبه های تاریخی خواف با حضور در کارگاه های مرمت آثار تاریخی و ملاقات با هنرمندان حوزه صنایع دستی و اقامت در اقامتگاه های بوم گردی با نحوه زندگی سنتی مردم و تهیه انواع دمنوش و غذاهای محلی خواف آشنا شدند. شهرستان ۱۴۰ هزار نفری خواف با ۱۲۳ کیلومتر مرز با کشور افغانستان در فاصله ۲۶۷ کیلومتری جنوب شرقی مشهد واقع است.

۱۰ نفر از گردشگران اروپایی از کشورهای هلند و بلژیک از جاذبه های تاریخی و گردشگری خواف دیدن کردند. محمود باعقیده، مدیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی خواف با اعلام این خبر گفت: این تعداد گردشگر خارجی در سفر یک روزه خود به خواف از جاذبه های گردشگری و تاریخی این شهرستان شامل آسبادهای نشستیفان، مدرسه غیاثیه، مسجد ملک زوزن، مجموعه تاریخی شهر سنگان و کارگاه های صنایع دستی بازدید کردند. او ادامه داد: در یک ماه گذشته ۵۴ گردشگر خارجی در قالب ۵

جهانگرد اروپایی وشگفتی از «کنگ»

جاذبه ها، معماری و خانه های بسیار قدیمی، نظیر این است. «نظر این جهانگرد اروپایی درباره خادمان حرم نیز درخور توجه است. «تمامی راهنمایان گردشگری در اماکن مذهبی به طور دواطلبانه و بدون هیچ پاداش و حق الزحمه ای کار می کنند و جالب است که تمامی این افراد، تحصیل کرده و حداقل یک زبان خارجی را به طور روان صحبت می کنند. به طوری که اگر یک گردشگر از ژاپن، کره جنوبی، روسیه و یا از کشورهای اسپانیایی و فرانسوی و انگلیسی زبان بیاید همیشه یک راهنما وجود دارد که به طور رایگان برای گردشگران توضیحاتی را ارائه دهد».

کریج در ادامه از «صفهان» به عنوان زیباترین شهر ایران وا: «دوغ ونعنا» به عنوان شگفت انگیزترین نوشیدنی یاد می کند.

«ادین کریج» جهانگرد مونته نگرویی که به بیش از ۱۳۰ کشور دنیا سفر کرده، در گفت و گو با روزنامه «کوریر» چاپ بلغراد، پایتخت صربستان، از شگفتی هایی که در ایران دیده است می گوید: «بخری رسانه ها تصاویر نادرستی از ایران برای مردم دنیا ترسیم می کنند، در حالی که من در سفرم به ایران متوجه واقعیات درباره این کشور زیبا شدم. ایران کشوری است که فرهنگ و سنت درخور توجهی دارد و من بسیار خرسندم که توانستم فرصت دیدن از دبیران کشور را داشته باشم.» این جهانگرد که از افغانستان به صورت زمینی وارد ایران شده، در مدت اقامتش در ایران از چند شهر مختلف بازدید کرده است. «کنگ» روستایی در ۳۰ کیلومتری مشهد، از جمله مکان هایی است که کریج را شگفت زده کرده است. او می گوید: «کنگ با داشتن

